

॥श्री हरिः॥

જયતિ શ્રીવદ્ધભાર્યો જયતિ ચ વિવેશ્વરઃ પ્રભુઃ શ્રીમાન્ ।
પુરુષોત્તમશ્ચ તૈશ્ચ નિર્દિષ્ટા પુષ્ટિપદ્ધતિર્જયતિ ॥

‘પુષ્ટિભક્તિમાર્ગ’ : એટલે પરમાત્માની કૃપાથી મળતી ભક્તિનો માર્ગ. જે જીવાત્મા, પરમાત્માની કૃપાને કારણે, ભક્તિમાર્ગ ઉપર અગ્રસર થાય છે-તે ક્યારેય લૌકિક વિષયો-ધન પદ પ્રતિષ્ઠા કે યશ જેવા-ક્ષુદ્ર સુખોને મેળવવાનું સાધન પોતાની ભક્તિને બનાવી શકતો નથી. જેવી રીતે લૌકિક સ્વાર્થની પૂર્તિ માટે કરવામાં આવતી ભક્તિ પુષ્ટિભક્તિ હોતી નથી, તેવી રીતે જ લૌકિક વિષયોની ક્ષણભંગુરતાને કારણે ઉદ્ભવેલી ભીતિ કે વિરક્તિ પણ પુષ્ટિભક્તિની ગરિમાને પામી શકતી નથી. તેથી લૌકિક વિષયોમાં આસક્તિ કે તેમાં વિરક્તિ ના સંદર્ભમાં પુષ્ટિભક્તિના સાચા સ્વરૂપને પિછાણી શકાતું નથી.

કૃપાના સાગર પરમાત્મામાંથી ઉભરાયેલા મેઘોથી વરસતી હેલીને કારણે, આ વિષયાકર્ષી જગત્માં રહેવા છતાંય જીવાત્માની ભીતર ક્યારેક ભક્તિની નિર્મળ સરિતા વહેવા મંડે છે. આવી કૃપાવૃષ્ટિને કારણે વેલતી ભક્તિની સરિતા તે જ : પુષ્ટિભક્તિ. ઊંચા-નીચા ભૂભાગોના અવરોધોને અવગણીને સાગર તરફ સતત વેલતા પ્રવાહને ‘સરિતા’ કહેવાય. સાગરની દિશામાં લલકતી-વેલતી જળરાશિ તે ‘સરિતા’; અને દિશાબંધનરહિત પોતાની જ મસ્તીમાં મલકતી-લહેરાતી જળરાશિ તે ‘સાગર’. તત્ત્વદષ્ટિએ તો બેઉ એક જ પરંતુ રૂપદષ્ટિથી જુદા-જુદા દેખાય. જાણે: “બ્રહ્મ લટકાં કરે બ્રહ્મ પાસે!”. યમુનાજીસમી પુષ્ટિભક્તિની સરિતાનું લક્ષ્ય પણ પુષ્ટિસાગર શ્રીકૃષ્ણના પ્રકટ સ્વરૂપના તટે તેની સાથે એકાકાર થવા સિવાય બીજું કાંઈ હોઈ શકતું નથી. જાણે “શ્યામ સંગ શ્યામ હૈ રહી શ્રીયમુને”.

ભગવદ્દીવાર્થ પ્રકટ થયેલા જાગતિક વિષયો માટે હેયદષ્ટિ કે વિરક્તિ રાખીને તે વિષયોનો ત્યાગ કરવાની અહંતા પુષ્ટિભક્તના માથામાં ભરાયેલી હોતી નથી.

તેમજ ભગવન્નિષ્ઠ પુષ્ટિભક્તના હૃદયમાં તે નામરૂપાત્મક વિષયોના ઉપભોગની સ્વાર્થદૃષ્ટિ કે ક્ષુદ્ર મમતા પણ હોવી જોઈએ નહિં. પુષ્ટિભક્તિ તો પ્રકટ નામરૂપોની પાછળ સંતાયેલ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા ભગવાન્ શ્રીકૃષ્ણની સાથે ખોળાખોળીના ખેલમાં પોતાનાં પુષ્ટિપ્રભુને ખોળવાનો જીવાત્માએ લીધેલ દાવ છે ! શૂં તેને વિષયાસક્તિની વિસ્મૃતિને કારણે છોડી દેવાય ?

સંતાકૂકડી રમવાની આવી દિવ્યલીલાનાં આલંબન-ઉદીપન-વિભાવો અનુભાવો સંચારિભાવો અને સ્થાયિભાવો નું સક્ષમ સરસ અને સુમધુર ગાન કરનારી ભક્તકવિ દયારામભાઈની ધોળ-પદ-ગરબિઓ; અને તે દિવ્ય ભાવનાઓને વિસારી દેવાને કારણે-આ શ્રેષ્ઠ માર્ગમાં પેસેલા સડા કે ભવાડા ને કારણે-આપણાં હૃદયને ડંખતી વેદનાને વાચા આપતી મારી કડીઓ પણ ‘પુષ્ટિ-અસ્મિતા’ના આ ત્રીજા ભાગમાં સંકલિત કરવામાં આવી છે.

શ્રીવલ્લભાચાર્ય મહાપ્રભુની કૃપાથી આ ગીતોને ગણગણીને ગાઈને નાચીને સહુ પુષ્ટિજીવોના ચિત્ત મંગળ પુષ્ટિભાવનાઓમાં પ્રોવાઈ જાય=તન્મય બની જાય, કેવલ તેવી એક શુભેચ્છા સાથે...

એ સાર્થક

(૧)

મન તે મોહનમાં શેંના મોહ્ય ? તેને કાજે શિદ ચિત્ત ના પ્રોય ?

દ્રવ્ય-સંપદાની અધિષ્ઠાત્રી દેવી લક્ષ્મી. તે તો પોતે મનમોહન ઊપર સંપૂર્ણપણે મોહિત હોવાથી તેની સેવામાં અનુરત રહે છે! તે દ્રવ્યની ઘેલછામાં, પરંતુ, આપણે મનમોહન ઊપર મોહિત બની જતા નથી. આવું કેમ? મહાપ્રભુ સમજાવે છે કે આપણાં ચિત્તમાં જો પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રેમ હોય તો, તેવા પ્રેમાળ ચિત્તથી નિહાળતાં, સર્વત્ર વિદ્યમાન્ પરમાત્મા પોતે જ પ્રકટ મળી જતો હોય છે! તે પરમાત્માના પુષ્ટિસ્વરૂપ પ્રત્યે, પરન્તુ, પ્રેમ ત્યારે જ જાગી શકે કે જ્યારે તે પરમાત્માને અનુભવ્યા વિના, આપણા હૃદયમાં-આપણાં નયનોમાં, તાપકલેશની અનુભૂતિ કે અકળામણ જેવું કાંઈક અનુભવાતું હોય: “વ્યાપકથી વાતો નવ થાય તે વિના જીવ અકળાય. પ્રકટ મળે સુખ થાય શ્રીગિરિધર પ્રકટ મળે સુખ થાય!”

(૨)

પ્રકટ મળે સુખ થાય ! શ્રીગિરિધર પ્રકટ મળે સુખ થાય !

“યાવદ્ બલિઃસ્થિતો વહ્નિઃ પ્રકટો વા વિશેત્રલિ, તાવદંતઃસ્થિતોપ્યેષ ન દારુદ્દહનક્ષમઃ, એવં સર્વગતો વિષ્ણુઃ પ્રકટશ્ચેત્ર તદ્ વિશેત્, તાવત્ર લીયતે સર્વમ્ ઈતિ કૃષ્ણસમુદયમઃ”સંગ વિના આપણું ચિત્ત કોઈ રંગમાં રંગાતું નથી. તેથી મહાપ્રભુએ પુષ્ટિપ્રભુનો પ્રકટ સંગ કેળવવા-“ચેતસ્તત્પ્રવાણં સેવા તત્સિદ્ધ્યૈ તનુવિત્તજ્ઞ”નો દિવ્ય ઉપદેશ આપ્યો હતો. લજ્જાવિહોણી ધનલાલસા અને નિષ્ઠાવિહોણી અંધશ્રદ્ધા ને કારણે શ્રીકૃષ્ણસેવાના તે દિવ્ય પ્રકારને આજે આપણે વિસરાવી દીધો છે. એકને માટે તે ચિત્તહારી ગુરુનો સ્વધર્મ હોવાને ઠેકાણે વિત્તહારી વિક્રેતાનો ધંધો બની ગયી છે. બીજાને માટે ભગવત્સેવક હોવાને ઠેકાણે ભગવાનની ઝાંખી અને મઠડી-મોહનથાળ ને તૈયાર માલની માફક ખરીદી લેવાનો શોખ. તેથી પુષ્ટિમાર્ગિઓની મતિમાં ખોટી ભ્રમણા આજે ભરાઈ ગઈ કે: “ઘરના ઠાકોરજી હોય ભાવના જ ભૂખ્યા પણ બાંધેલો નેગ કેમ નભશે મંદિરિયે બાંધેલો નેગ કેમ નભશે!” આ તો ઘોડા ઊપરથી ગબડી પડેલા વરરાજાના વરઘોડામાં નાચવામાં મશગૂલ બનેલા જાનૈયાઓની ગાફેલિયત જેવું કાંઈક થઈ ગયું ! ત્યારે તનુવિત્તજ્ઞ સેવા કેમ થાય ?

(૩)

મારા તે વિત્ત ના લેણીયાત છે ઘણાં દેવલકજી

ઘર-સંસાર ચલાવવાના ધરમના ધંધાના રૂપે ભગવત્સેવા કાંઈ ઊપદેશાયેલી નથી. જોકે આજે તે આવા જ રૂપમાં વિકૃત થઈ ગઈ છે, તેથી સિદ્ધાંતના આદર્શ અને વ્યવહારની વિકૃતિ વચ્ચે મધ્યમાર્ગ શોધવાની મથામણમાં આપણે મશગૂલ બન્યાં છીએ. તેવો મધ્યમાર્ગ મહાપ્રભુના વચનોને આધારે તો મળી શકતો નથી. એટલે ના છુટકે વ્યાકરણશાસ્ત્રના ક્ષુદ્રનિયમોનો શપથ લેવો પડે છે કે “બે શબ્દોના જોડકાની પાછળ આવતો ત્રીજો શબ્દ પોતાની અગાઉ આવેલ બન્ને શબ્દો સાથે નોખો-નોખો જોડાય છે”. જોડણીના આવા નિયમોને કારણે એક તનુવિત્તજ્ઞ જો બે નોખી-નોખી તનુજા અને વિત્તજા બની જતી હોય; તો ‘રામકૃષ્ણદાસ’નામના

એક વરરાજાને પરણાવેલી વધૂના પણ, એક રામદાસ અને બીજો કૃષ્ણદાસ, એમ બે વરરાજાઓ સ્વીકારવા પડશે ! વ્યાકરણવિશારદો(!)ને જે સ્વીકારવું હોય તે સ્વીકારે પણ વરવધૂને તે સ્વીકાર્ય અને ખરું? ભક્તકવિ દયારામભાઈ આ સવાલનો જવાબ આપે છે: “શૂં જાણે વ્યાકરણી વસ્તુને શૂં જાણે વ્યાકરણી!”

(૪)

શૂં જાણે વ્યાકરણી ! વસ્તુને શૂં જાણે વ્યાકરણી !

વ્યાકરણશાસ્ત્ર તો બોલાતી વાણીના નિયમોની નિરીહ ચકાસણી છે. તેથી બોલવાની રીતિ બદલાતાં કાં તો વ્યાકરણના નિયમો અથવા તો બોલાતી ભાષા પોતે જ બદલાઈ જતી હોય છે. સંસ્કૃતમાંથી પ્રાકૃત, પ્રાકૃતમાંથી અપભ્રંશ અને તેમાંથી શૌરસેની વ્રજભાષા ગુજરાતી વિ. ભાષાભેદો તેનાં પ્રમાણ છે. સહુ પુષ્ટિમાર્ગીઓ માટે શ્રીવલ્લભાધીશ તો, બોલાતી વાણીથી અગોચર એવી રસભાવાત્મિકા બ્રહ્માનુભૂતિના નિયમોના ઉપદેશક, ‘વાક્પતિ’ આચાર્ય છે. તેથી વ્યાકરણનિયમોની ખોટી સમજને આધારે વાક્પતિ શ્રીવલ્લભની વાણીના ખોટા અર્થઘટન પુષ્ટિજીવોને ક્યારે પણ માન્ય થઈ શકતા નથી. મહાપ્રભુની આજ્ઞાનો નિખાલસ વિચાર કરતાં તો દરેક પુષ્ટિજીવ માટે શ્રીકૃષ્ણસેવાની આટલી તાતી આવશ્યકતા છે કે ભાગવતતત્ત્વજ્ઞ દંભાદિરહિત કૃષ્ણસેવાપરાયાણ નર જે જડતો ન હોય તો પુષ્ટિજીવ જાતે પણ કૃષ્ણસેવામાં તત્પર થઈ શકે છે—“તદભાવે સ્વયં વાપિ મૂર્તિ કૃત્વા હરેઃ ક્વચિત્ પરિચર્યા સદા કુર્યાત્”. તો જે આપણને કૃષ્ણસેવાથી વંચિત જ રાખવા માગતો હોય તેનો સંગ કરાય ? મહાપ્રભુ “સંગઃ સર્વાત્મના ત્યાજ્યઃ” આજ્ઞા જે કરે છે, તે એવા લોકોના દુઃસંગને જ તો ધ્યાનમાં રાખીને.

(૫)

જે હરિ ને ભજતાં વારે તેને તરત તજો.

“સહુ શાસ્ત્રો તેના સાખીરે તોય તૂં ના સમજ્યો. જે પ્રતિકૂલ હોય કૃષ્ણને સેવતાં

તેને વળગવું વ્યર્થ, અવસર એળે જાય છે આપણો મહા દુર્લભ વિણ અર્થ, જે હરિને ભજતાં વારે તેને તરત તજો!” તો પકડવું કોને? મહાપ્રભુ આજ્ઞા કરે છે: “ગુણોષ્વાવિષ્ટચિત્તાનાં સર્વદા મુરવૈરિણઃ, સંસારવિરહકલેશૌ ન સ્યાતાં હરિવત્સુખં...ભગવદ્ધર્મસામર્થ્યાદ્ વિરાગો વિષયે સ્થિરઃ, ગુણૌહરિઃ સુખસ્પર્શાન્ન દુઃખં ભાતિ કલ્પિદ્, એવં જ્ઞાત્વા જ્ઞાનમાર્ગાદ્વિકર્ષો ગુણવાણિને, અમત્સરૈરલુબ્ધૈશ્ચ વર્ણનીયાઃ સદા ગુણાઃ”. પ્રભુના ગુણોનું સહજગાન અશેષ અશુભોને હરનારું હોય છે તેથી “ગાને સહેજે ગોવિંદ ગાને સહેજે તારા દુઃખ સહુ જાય ગોવિંદ ગાને સહેજે!”

(૬)

ગાને સહેજે ગોવિંદ ગાને સહેજે

રાત્રીના અંધકારનો અંત લાવનારી ઉષાની વધામણી પંખીડાઓ હૃદયનાં કેવા સહજ ઉમળકાથી ભરપૂર ક્લરવ સાથે કરતા હોય છે! તેવા સહજભાવથી ભગવદ્ગુણગાન કરો! મેઘોથી મંડિત ગગનની મહિમાનું કંઠથી સહેજ રીતે સરી જતું ગાન તે જ તો મોરલાનો મીઠો ટલુકો! મેઘશ્યામ શ્રીકૃષ્ણની ભાવમાધુરી હૃદયાકાશમાં ઘેરાતી હોય, તો મોરલાના ટલુકા જેવું જ, સહજ મધુરું ગુણગાન તે મધુરાધિપતિનું આવો આપણે પણ કરીએ! વસંત ઋતુના અનેરા વૈભવની વર્ણના આ ઉમંગ-સભર કોયલ કેવી સહજ ‘કુલૂ-કુલૂ’થી કરતી હોય છે! તેવા સહજભાવથી વ્રજાધિપતિની પુષ્ટિલીલાના વૈભવનું આવો આપણે પણ ગાન કરીએ! પૂર્ણિમાના ચંદ્રમાના સહજ આકર્ષણને કારણે લહેરાતો આ સાગર પણ પોતાની ઊર્મિઓને જ તો સહજ નિનાદ સાથે પ્રકટ કરી રહ્યો છે! તેમ જ પોતના આત્માનંદસમુદ્રમાં મહાલતા ષોડશકલાપૂર્ણ પુરુષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણચંદ્રના ગુણોને સહુ પુષ્ટિજીવો સહજભાવે ગાવો “ગાને સહેજે તૂં ગાને સહેજે ગોવિંદ ગાને સહેજે તૂં ગાને સહેજે!”

બી સાર્દડ

(૧)

“તસ્માદ્ જીવાઃ પુષ્ટિમાર્ગે ભિન્નાએવ ન સંશયઃ, ભગવદ્રૂપસેવાર્થ તત્સૃષ્ટિઃ

નાન્યથા ભવેત્” આ જગત્માં પુષ્ટિજીવોના જનમારાનો એકમાત્ર અર્થ કે પ્રયોજન તે નંદનંદનનું ભજન! પોતાના ઘરમાં બિરાજતા પુષ્ટિપ્રભુની સેવામાં પોતાનાં તન મન ધન અને સ્વજનો નો વિનિયોગ કરવા જે પુષ્ટિજીવ સક્ષમ ન થયો-તે મોટો વિખ્યાત ધનવાન થયો તો શૂં, જ્ઞાની થયો તો શૂં, વિરક્ત થયો તો શૂં; અથવા તો મોક્ષ પાણ પામી ગયો તો શૂં?

નંદનંદન ભજ ભજ મન મારા કોટી કલ્પના કલેશ શમે રે.

(૨)

આપણાં હૃદયમાં સ્થિરતયા પ્રભુને અહર્નિશ રમમાણ કેવી રીતે બનાવી શકાય ? આપણું મન પોતે એટલું અલૌકિક ક્યાં હોય છે ! મહાપ્રભુ આપણને સમજાવે છે : “અશૂરેણાપિ કર્તવ્યં સ્વસ્થ્યાસામર્થ્યભાવનાદ્...અશક્યે વા સુશક્યે વા સર્વથા શરણં હરિઃ...અલૌકિકમનઃસિદ્ધૌ સર્વથા શરણં હરિઃ, એવં ચિત્તે સદા ભાવ્યં વાચા ચ પરિકીર્તયેદ્, અન્યસ્ય ભજનં તત્ર સ્વતો ગમનમેવ ચ, પ્રાર્થના કાર્યમાત્રેડપિ તતોડન્યત્ર વિવર્જયેત્”. મહાપ્રભુએ ક્યાંય એમ નથી કહ્યું કે જેનાથી જાતે ભગવત્સેવા નભતી ન હોય તેણે જાહેર મંદિરોમાં ધંધાકીય ધોરણે ગોઠવવામાં આવતી ઝાંકીઓના દર્શન કરીને સંતુષ્ટ થઈ જવું. અશક્ય કે સુશક્ય દરેક કર્તવ્યમા-ભક્તિ કરવા પોતાના મનને અલૌકિક બનાવવું હોય કે બીજી પાણ દરેક બાબતમાં પુષ્ટિપ્રભુનો અનન્યાશ્રય એટલે કાયિક વાચિક અને માનસિક બધી રીતે કેવલ પુષ્ટિપ્રભુની શરણાગતિ તે એકજ ઉપાય-સાચો ઉપાય. એક વર્ષો ગોપીજનવલ્લભનહિં સ્વામી મારે બીજો રે કોઈ..

(૩)

આપણા માર્ગમાં મહાપ્રભુએ ભક્તિમાર્ગ અને શરણમાર્ગ ની જુદી-જુદી બે કેડીઓ જે પ્રકટ કરી હતી તેની પાછળ આપશ્રીની પુષ્ટિપ્રભુના હાદને પિછાણી શકવાની દિવ્ય સામર્થ્ય કામ કરી રહી છે, એમ સર્વોત્તમસ્તોત્ર આપણને સમજાવે છે : “પૃથક્ શરણમાર્ગોપદેષ્ટા શ્રીકૃષ્ણહાદવિત્”. શરણમંત્ર અને સમર્પણમંત્ર ની બે

જુદી-જુદી દીક્ષાઓની જુદી-જુદી બે તુલસીની કંઠીઓ આની સાક્ષી પૂરે છે. તેથી ભગવત્સેવાર્થે તન-મન-ધન વિ. સર્વસ્વનું સમર્પણ-વિનિયોગ જે કરી ન શકતો હોય, તેના કંઠમાં સમર્પણની કંઠી પહેરાવવાની જ ન હોય. છતાંય આજે છલ-કપટથી પહેરાવવામાં આવે છે અને પહેરવામાં પણ. અંતરમાં આવા છળ-કપટ રાખીને લીધેલ શરણ કે કરેલ સમર્પણ થી પ્રભુ ક્યારેય પ્રસન્ન થાય? અંતર્યામી હોવા છતાંય પ્રભુ શૂં આપણા અંતરના છળને જાણી નહિં લ્યે! હરિ તુને પ્રસન્ન તે કેમ થાયે ? તારા અંતરનુ કપટ ન જાય !

(૪)

“પ્રવાહસ્થાન્ પ્રવક્ષ્યામિ સ્વરૂપાંગક્રિયાયુતાન્, જીવાસ્તે દ્વાસુરાઃ સર્વે પ્રવૃત્તિં ચેતિ વર્ણિતાઃ...પ્રવાહેડપિ સમાગત્ય પુષ્ટિસ્થસ્તૈર્ન યુજ્યતે, સોડપિ તૈસ્તત્કુલે જાતઃ કર્મણા જાયતે યતઃ”. પુષ્ટિમાર્ગીના ઘરમાં જન્મેલો પ્રવાહિજીવ પુષ્ટિમાર્ગને અનુસરી શકતો નથી. તેમજ પ્રવાહમાર્ગીના ઘરમાં જન્મેલો પુષ્ટિજીવ પણ ક્યારેય પ્રવાહમાર્ગને વળગી શકતો નથી. પુષ્ટિમાર્ગ એ તો પ્રભુને નિશ્ચલ-નિષ્કામ પ્રેમ સમર્પણ કરવાનો માર્ગ છે. એ પ્રભુએ પ્રેમ સ્વીકારવા સારુ જેનું વરણ ન કર્યું હોય તેવો જીવ પ્રભુને નિશ્ચલ-નિષ્કામ પ્રેમ કેમ આપી શકે! જે કોઈ પ્રેમ અંશ અવતરે પ્રેમરસ એના ઉરમાં ઠરે.

(૫)

પુષ્ટિમાર્ગીય ભક્તે ભગવત્સેવા ક્યાં કરવી ? સિદ્ધાંતમુક્તાવલી ભક્તિવર્ધિની અને સર્વનિર્ણયિ નિબંધ આ પ્રશ્નનું સમાધાન એમ આપે છે : સહુથી પહેલા તો પોતાના ઘરમાંજ ભગવત્સેવા કરવાનો દઢ આગ્રહ રાખવો જોઈયે. જો તેમ શક્ય ન હોય તો કોઈક એકાંત સ્થળે ઠાકોરજીની સેવા પહોંચીને પાછા ઝાંપીમાં પધરાવી પોતાના નિવાસસ્થલે આવી જવું. જો તેમ પણ શક્ય ન હોય તો જે કોઈ ભગવદીય પોતાના ઘરમાં ભગવત્સેવા કરતો હોય તેનો સંગ અને જો છૂટ આપે તો તેની સેવામાં નભતી ટહેલ કરવી; અને પોતે પોતાના ઘરમાં ‘વિવેકધૈયાશ્રય’ -

‘કૃષ્ણાશ્રય’ વિગેરે ગ્રંથોમાં જાણાવેલ શરણમાર્ગની કેડીએ ચાલવું. કોઈ પણ સંજોગમાં પોતાની ભગવદ્ભક્તિ નો ભવાડો કરવો નહિં કે કોઈ કરતો હોય તો તેને પોષણ આપવું નહિં.

ગામની વચ્ચે બજાર છે ને બજાર વચ્ચે મંદરજી.

(૬)

“હરિમૂર્તિઃ સદા ધ્યેયા સંકલ્પાદપિ તત્ર હિ, દર્શનં સ્પર્શનં સ્પષ્ટં તથાકૃતિગતી સદા, શ્રવણં કીર્તનં સ્પષ્ટમ્”-“આઘ્રાણં ચાપિ સર્વતઃ, તદન્તિકગતિર્નિત્યમેવં તદ્ભાવનં સદા, ઈદમેવેન્દ્રિયવતાં ફલં મોક્ષોપિ નાન્યથા, યથાન્ધકારે નિયતા સ્થિતિનાક્ષિણોઃ ફલં ભવેદ્, એવં મોક્ષોપીન્દ્રિયાદિયુક્તાનાં સર્વથા ન હિ, બાધકાનાં પરિત્યાગે સાધકાનાં ન તદ્ ભવેત્”-“યસ્ય વા ભગવત્કાર્યં યદા સ્પષ્ટં ન દશ્યતે, તદા વિનિગ્રહસ્તસ્ય કર્તવ્ય ઈતિ નિશ્ચયઃ” પૂર્ણપુરુષોત્તમની પૂર્ણ અનુભૂતિ ચિત્તના નિષેધાત્મક નીરસ કે કઠોર નિરોધ થકી શક્ય નથી. ઈન્દ્રિયોના તે તે વિષયોને ભોગવાની ચિત્તવૃત્તિઓને આપવામાં આવેલી વિધાનાત્મક સંપૂર્ણ છૂટથી પણ તે અનુભૂતિ શક્ય નથી. તે દિવ્ય અનુભૂતિ મળે છે- દરેક ઈન્દ્રિયોની તેમજ અંતઃકરણની સહજ સરળ સરસ વૃત્તિઓથકી પરમાત્માને માણવાની ભાવભાવનાને કારણે

ગાજે ગાજે ગાજે રે ગોવિંદગુણ નિત્ય ગાજે રે.

“નાતઃ પરતરો મંત્રો નાતઃ પરતરઃ સ્તવઃ।

નાતઃ પરતરા વિદ્યા તીર્થ નાતઃ પરાત્પરમ્” ॥

(૭)

લટકાળો શ્રીગિરિવરધારી કે નિશ્છલ ભક્તિવિહારી

DDDDTDDDD†